

FOLTOS TÁLTOS

(Tűzmadár, orosz népmesék)

Élt egyszer egy öregember, volt három fia. A két idősebb ügyesen forgott a gazdaságban, nyalka legények voltak, de a legkisebbik, Együgyű Iván inkább csak az erdőt járta, gombát szedett, odahaza pedig leginkább a kemencén szeretett üldögelni.

Közeledett az öregember halála órája. Lelkére kötötte fiainak: – Ha meghalok, jöjjetek el egymás után három éjszaka a síromhoz, hozzatok kenyeret nekem.

Eltemették az öregembert. Leszállt az éjszaka, indulni kellett volna a temetőbe a legidősebb fiúnak, de lusta is volt, félt is, azt mondta hát az öccsének:

– Ivanuska, menj ma te helyettem apánk sírjához. Veszek neked perecet.

Ráállott Iván, fogta a kenyeret, ment apja sírjához. Leült a sírdombra, várakozott. Éjfélkor kikelt sírjából az apja, és azt kérdezte:

– Melyikőtök van itt? Te vagy, legnagyobbik fiam? Mondd el, mi történik Oroszországban: kutya ugat, farkas vonít, vagy engem siratnak a fiaim?

Azt felelte Iván:

– Én vagyok, a fiad. Oroszországban minden csendes.

Az apja megette a kenyeret, és visszatért nyugodni sírjába. Iván hazaindult, gombát szedett útközben. Otthon megkérdezte nagyobbik bátyja:

– Láttad apánkat?

– Láttam.

– Megette a kenyeret?

– Meg. Jól is lakott.

Elkövetkezett a második éjszaka. A középső testvéren volt a sor, de lusta is volt, félt is, neki sem akaródzott menni.

Azt mondta az öccsének:

– Menj el helyettem apánkhoz, Ivanuska. Fonok neked bocskort.

– Jól van.

Fogta Iván a kenyeret, elment apja sírjához, üldögélt, várakozott. Éjfélkor kikelt sírjából az apja, és megkérdezte:

– Ki van itt? Te vagy az, középső fiam? Mondd el, mi történik Oroszországban: kutya ugat, farkas vonít, vagy engem siratnak a fiaim?

Azt felelte Iván:

– Én vagyok itt, a fiad. Oroszországban minden csöndes.

Az apja megette a kenyeret, és visszatért nyugovóhelyére.

Iván meg hazafelé fordult, gombát szedegetett útközben. Otthon megkérdezte tőle kisebbik bátyja:

– Megette-e apánk a kenyeret?

– Meg. Jól is lakott.

A harmadik éjszakán Iván volt a soros. Azt mondta bátyáinak:

– Én már két éjszaka elmentem helyettetek. Most menjetek ti helyettem, én meg hadd pihenek.

Azt felelték a testvérei:

– Jobb, ha megint te mégy, te már ismered a járást.

– No, jól van.

Iván fogta a kenyeret, elindult. Éjfélkor kikelt sírjából az apja, és megkérdezte:

– Ki van itt? Te vagy, Iván, legkisebbik fiam? Mondd el, mi történik Oroszországban: kutya ugat, farkas vonít, vagy engem siratnak a fiaim?

Azt felelte Iván:

– Én vagyok itt, Iván fiad. Oroszországban minden csendes.

Az apja megette a kenyeret, és azt mondta Ivánnak:

– Egyedül te teljesítetted a kérésemet, nem féltél éjnek idején eljönni a síromhoz. Menj ki a sík mezőre, és kiáltsd el magad: „Foltos táltos, itt teremj, színem előtt megjelenj!” Odafut hozzád egy ló, mássz be a jobb fülébe, és mássz ki a bal fülén. Délceg daliává változol. Akkor ülj fel a táltosra, és bízd rá magad.

Azzal egy kantárt adott Ivánnak, az megköszönte szépen, és hazafordult; megint gombát szedegetett útközben. Megkérdezték otthon a bátyái:

– Láttad-e apánkat?

– Láttam.

– Megette a kenyeret?

– Megette, jóllakott, és azt mondta, többet ne menjünk el hozzá.

Történt, hogy a cár kihirdette: minden dali legény, aki még nem házas, seregelen a cári udvarba. Hajadon lánya, Világszépe Cárkisasszony tornyot épít-

tetett magának tizenkét oszlopból, tizenkét koszorúból. Abban a toronyban üldögél és várja, melyik lovas tud a lovával felugratni hozzá és a száját megcsókolni. Ahhoz a lovashoz, akárki fia legyen is az, feleségül adja a cár Világszépe Cárkisasszonyt, és ráadásképp nekiadja fele birodalmát.

Meghallották a hírt Iván bátyái is, összehatanakodtak:

– Próbáljunk szerencsét mi is!

Jól megalakították délceg lovaikat, kivezették őket, maguk szépen felöltöztek, megfésülték fürtjeiket. Iván meg csak üldögélt a kemencén, és azt mondta bátyáinak:

– Vigyetek el engem is szerencsét próbálni!

– Ó, te tökkelütött, te kemence dísze! Eredj inkább gombát szedni, ne nevetess az embereket!

Azzal felültek jó lovukra, begyűrték a süvegüket, fütttyentettek, rikkantottak, aztán csak úgy porzott az út a nyomukban.

Iván meg fogta a kantárt, és kiment a sík mezőre. A mező közepén elkiáltotta magát, ahogy apja tanította:

– Foltos táltos, itt teremj, színem előtt megjelenj!

Honnan, honnan se, egyszer csak egy paripa vágtatott feléje. Rengett a föld alatta, orrlýuka tüzet fújt, két füléből füst gomolygott. Megállt Iván előtt, mint a cövek, s azt kérdezte tőle:

– Mit parancsolsz, gazdám?

Iván megsimogatta a táltost, felkantározta, bemászott a jobb fülébe, kimászott a bal fülén, s olyan délceg daliává változott, hogy azt szó el nem mondhatja, penna le nem írhatja. Felült a táltosra, és elnyargalt a cár udvarába. Vágtatott a foltos táltos, rengett a föld a patái alatt, hegyeket-völgyeket terített be a farka, fák suhantak el a négy lába között.

Megérkezett Iván a cár udvarába. Ott már tenger sok nép gyűlt össze. A tizenkét oszlopból, tizenkét koszorúból rakott torony legeslegtetejében, a toronyablakban ott ült Világszépe Cárkisasszony.

Kilépett tornácára a cár, és elkiáltotta magát:

– Melyikőtök tud, daliák, vágtában felugratni a lovával a toronyablakig: melyikőtök tudja megcsókolni a lányom ajkát? Azé lesz a lányom meg a fele birodalmam ráadásul.

Megszarkantyúzták lovukat a daliák. Magas volt a torony, bizony a torony közepéig sem tudták felugratni a lovukat. Próbálkoztak Iván bátyái is, de bizony a torony közepéig sem tudták felugratni a lovukat.

Végre Ivánra került a sor.

Megcsapta a foltos táltost, rikkantott, fütttyentett, ugratott – de két koszorúval lejjebb ért csak fel a lova. Nekirugaszkodott újra, most már egy koszorú volt a híja. Harmadszor is nekiveselkedett – tűzbe jött a táltos, hatalmasat szökkent, felugrott a toronyablakig. Iván megcsókolta Világszépe Cárkisasszony ajkát, az pedig homlokon koppintotta a gyűrűjével, jelet ütött rá.

Rivalgott a nép:

– Megvan! Megvan a vőlegény!

Csakhogy bottal üthették a nyomát. Elvágattott Iván a sík mezőre, belemászott a táltos bal fülébe, kimászott a jobb fülén, s visszaváltozott Együgyű Ivánná. Szélnek eresztette a táltost, maga pedig hazafelé fordult, megint gombát szedegetett útközben. Bekötötte a homlokát egy ronggyal, aztán fölmászott a kemencére heverészni.

Hazatértek a bátyái, elmondták, hol jártak, mit láttak.

– Voltak ott pompás lovasok, de valamennyi között egy volt a legkülönb. Felszöktette lovát a toronyablakig, s megcsókolta a cárkisasszony ajkát. Látták, honnan jött, csak azt nem látták, hová lett.

Iván csak üldögélt a kemencén, és azt kérdezte:

– Nem én voltam-e?

Megmérgekedtek a bátyái.

– Bolond likból bolond szél fúj! Üldögélj csak a kemencén, és eddegéld a gombádat.

Iván lopva leoldotta a rongyot a homlokáról, arról a helyről, ahol Világszépe Cárkisasszony megkoppintotta a gyűrűjével – és hirtelen tűzfény árasztotta el a házat. Megijedtek a bátyái, kiabáltak:

– Mit csinálsz, te ostoba? Felgyújtod a házat!

Másnap a cár lakomára hívta a palotába a bojárokat, hercegeket, közrendű embereket, gazdagokat, koldusokat, öregeket és fiatalokat.

Iván bátyái is készültek a cár lakomájára. Kérte őket Iván:

– Vigyetek magatokkal engem is!

– Minek jönnél, te együgyű, embereket neveltetni? Üldögélj a kemencén, eddegéld a gombádat!

Azzal felültek jó lovukra, és elvágattak, Iván pedig elindult gyalogszerrel. Elment a cár lakomájára, és leült egy eldugott sarokba. Világszépe Cárkisass-

szony körbejárta a vendégeket. Mézes sört kínálgatott, és közben azt figyelte, kinek a homlokán látja meg gyűrűje nyomát.

Már mindenki előtt elhaladt, amikor végre Ivánhoz ért, és megsajdult a szíve. Csupa korom volt Iván, fésületlenül meredezett az üstöke.

Megkérdezte tőle Világszépe Cárkisasszony:

- Ki fia vagy? Honnan jöttél? Miért van a homlokod bekötve?
- Megütöttem.

Leoldotta a cárkisasszony a rongyot – egyszeriben vakító fényesség támadt a palotában. Felkiáltott Világszépe:

- Ez az én gyűrűm nyoma! Itt van az én választottam!

Odasietett a cár:

- Hogy lehetne ez a választottad? Együgyű is meg csupa korom.

Azt mondta Iván a cárnak:

- Engedd, felséges cár, hogy megmosakodjam.

Megengedte a cár. Iván kiment az udvarra, és elkiáltotta magát, ahogy apja tanította:

- Foltos táltos, itt teremj, szíнем előtt megjelenj!

Honnan, honnan se, ott termett a táltos, csak úgy gomolygott. Iván bemászott a jobb fülébe, kimászott a bal fülén, s megint olyan dali vitézzé változott, hogy azt szó el nem mondhatja, penna le nem írhatja. Elámult a sokadalom.

Sokat szólni nem kellett: lakodalmat csaptak, menyegzőt tartottak.